

Oriental Journal of Education

THE ROLE OF PHILOSOPHY IN SHAPING THE WORLDVIEW

Lobar Ergashevna Gadoyeva
associate professor, PhD
Bukhara State Medical Institute
Bukhara, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: social mobility, mechanisms, women, status, social life

Received: 24.12.23
Accepted: 26.12.23
Published: 28.12.23

Abstract: In this article, the author presented his research results on the place of philosophy in Islam. Islam is a science, a philosophy, and a religion at the same time. This is a monolithic, powerful worldview system that determines the entire life path of a person from beginning to end. It does not exist outside of Islam.

DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISHDA FALSAFANING ROLI

Lobar Ergashevna Gadoyeva
dotsent, PhD
Buxoro davlat tibbiyot instituti
Buxoro, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zi: ijtimoiy harakatchanlik, mexanizmlar, ayollar, maqom, ijtimoiy hayot

Annotatsiya: Ushbu maqolada muallif falsafaning islomdagi o'рни haqidagi tadqiqot natijalarini taqdim etgan. Islom bir vaqtning o'zida ilm, falsafa va dindir. Bu insonning butun hayot yo'lini boshidan oxirigacha belgilaydigan monolit, kuchli dunyoqarash tizimi. Islomdan tashqarida mavjud emas.

РОЛЬ ФИЛОСОФИИ В ФОРМИРОВАНИИ МИРОВОЗЗРЕНИЯ

Лобар Эргашевна Гадоева
доцент, PhD
Бухарский государственный медицинский институт
Бухара, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: социальная мобильность, механизмы, женщины, статус, общественная жизнь

Аннотация: В данной статье автор изложил свои результаты исследования по вопросу место философии в исламе. Ислам

представляет собой и науку, и философию, и религию одновременно. Это монолитная мощная система мировоззрения, определяющая весь жизненный путь человека от начала до заката. Вне ислама ее не существует.

KIRISH

Falsafa nazariy dunyoqarash sifatida fan, san'at, axloq va huquq bilan birga ijtimoiy ong shakllari sifatida insoniyat madaniyatining eng muhim boyliklaridan biridir. Tarixan shunday bo'ldiki, falsafa fan, san'at, axloq va huquq paydo bo'lgan beshik bo'lib, inson ruhi, inson hayoti va jamiyat amaliyotining o'ziga xos ko'rinishlari maqomini oldi.

Falsafiy g'oyalar, maktablar, oqimlar, ularni yaratgan odamlar kabi, doimo ma'lum bir davrga, mamlakatga tegishli. Bu aksioma. Ammo g'oyalar, muammolar, fikrlarning chastotasi asrlar va hatto ming yillar davomida saqlanib qoladi va fazoviy va vaqtinchalik chegaralarni bilmaydi. Falsafada ko'p narsa faqat tarixda yotadi (yoki yolg'on bo'ladi). Falsafiy uzluksizlik va umuminsoniylikning ko'plab sabablari orasida falsafiy muammolarni qo'yish shaklidagi falsafiy bilimlar va milliy an'analar rivojlanishining ichki mantiqi va ularni hal qilishda yondashuvlar muhim o'rin tutadi.

ASOSIY QISM

Falsafa tarixida abadiy muammolar deb ataladigan muammolar rivojlangan va muayyan modifikatsiyalarda doimo takrorlanadi. Inson nima? Tabiat yoki kengroq koinot nima? Ular o'rtasidagi bog'liqlik, bog'liqlik qanday? Inson o'zini, tabiatni, jamiyatni bilishi mumkinmi? Bilishning qanday shakllari, usullari, vositalari? Moddiy va ma'naviy, ideal dunyo hodisalari va mohiyati o'rtasidagi farq nima? Bu ikki dunyodan qaysi biri ikkinchi dunyoning paydo bo'lishi va mavjudligi uchun asos bo'lib xizmat qiladi? Ular bir-biridan mustaqilmi? Erkinlik nima? Inson va jamiyat erkinlikka erishishga umid qilishiga asos bormi? Insoniy qadriyatlar nima - Haqiqat, Ezgulik, Donolik, Uyg'unlik? Hayot va o'lim nima, ularning shaxs va jamiyat uchun qadri nimada?

Bu "abadiy" falsafiy muammolarning to'liq ro'yxati emas. Jamiyat va bilim taraqqiyoti yangi va yangi falsafiy muammolarni o'rta qo'yadi.

Falsafa butun dunyoni o'rganadi, uning vazifasi dunyo haqida eng umumiy g'oyalarni berish, savolga javob berishdir: bu dunyo nima, uning asosida nima, u chekli yoki cheksiz, ma'lum yoki noma'lum, bilim nima, bormi? bu dunyoning borligi, bu dunyoda insonning o'rni nima, u qanday yashashi va qanday harakat qilishi kerak? Ijtimoiy hayotni optimal tashkil etish uchun inson dunyo haqida to'g'ri umumiy tasavvurga ega bo'lishi, mavjudlik tamoyillarini, tabiatning, jamiyatning rivojlanish qonuniyatlarini, inson tafakkurining o'ziga xos xususiyatlarini va hokazolarni imkon qadar aniq bilishi kerak.

Falsafa predmetining o'ziga xos xususiyatlarini to'g'ri tushunish uchun voqelikni falsafiy tushunishning yana bir tomonini ko'rib chiqaylik. Har qanday fan hamisha voqelikning ma'lum hodisalarini (tabiat, jamiyat, tafakkur) ob'ektlar sifatida, ya'ni idrok etuvchi shaxsdan (sub'ektdan) mustaqil ravishda o'rganadi. Falsafa dunyoni va insonni birgalikda o'rganadi, u barcha olingan bilimlarni inson bilan bog'laydi. Ba'zan falsafa sub'ekt-ob'ekt munosabatlarini o'rganadi, deyishadi. Va bu to'g'ri. Inson nima? Uning dunyodagi o'rni qanday? Uning boshqa odamlar, tabiat va boshqalar bilan munosabatlari qanday? Ijtimoiy hayotni tashkil etishda qanday tamoyillar asosida maksimal muvaffaqiyatga erishish mumkin? Ijtimoiy taraqqiyot mezonlari qanday? Bu va boshqa ko'plab muhim savollarga faqat falsafa javob bera oladi.

Dunyoqarash - bu shaxs yoki ijtimoiy sub'ektning faoliyatini belgilovchi tamoyillar, bilimlar, ideallar, e'tiqodlar, qadriyat yo'nalishlari, umidlari va e'tiqodlari tizimi. Dunyoqarash - uning ijtimoiy o'zini o'zi anglash shakli bo'lib, u orqali sub'ekt o'zining ijtimoiy mohiyatidan xabardor bo'lib, uning ma'naviy va amaliy faoliyatini baholaydi.

Dunyoqarash – amaliy harakatga, muayyan turmush tarzi va fikrlashga undaydigan yaxlit ruhiy shakllanishdir. Tarkibiy jihatdan, unda munosabat, dunyoqarash va dunyoqarash kabi quyi tizimlarni yoki teng bo'lganlarni ajratish odatiy holdir. O'z vaqtida nemis faylasufi K.Yasappers dunyoqarash psixologiyasiga alohida tadqiqot bag'ishlagan edi, chunki nafaqat alohida shaxslar, balki ijtimoiy guruhlar va hatto davrlarning dunyoqarashi ba'zi hollarda uyg'un, optimistik, boshqalarida esa - g'amgin-pessimistik, tashvishli - mavjudlikni fojiali idrok etish.

Tuyg'ular, his-tuyg'ular va tushunish inson sub'ektivligining tarkibiy qismlari sifatida turli mafkuraviy tizimlarda turlicha namoyon bo'ladi va ularning xilma-xilligining sababi bo'lib xizmat qiladi. Masalan, mifologiyada dunyo idroki tushunishdan ustun turadi, falsafada esa aksincha.

O'zining mavjud bo'lish usuliga ko'ra, dunyoqarash quyidagilarga bo'linadi: - guruh va - individual, garchi hech qanday dunyoqarash tizimi individdan tashqarida va shaxssiz mavjud bo'lolmaydi. O'z-o'zini anglash darajasi va ravshanligiga ko'ra, dunyoqarash hayotiy-amaliy, ya'ni sog'lom aql va nazariyaga bo'linadi, ularning xilma-xilligi falsafadir. Sog'lom fikr hayot donoligi aforizmlarida va xalqning ma'naviy hayotining maksimlarida, nazariy dunyoqarash esa ma'lum bir kategorik apparat va fikrlash va asoslashning mantiqiy tartib-qoidalariga asoslangan mantiqiy tartibga solingan tizimlarda uchraydi.

Har qanday dunyoqarash, u qanday tuzilgan yoki tasniflanganidan qat'i nazar, e'tiqodlarning mavjudligi bilan birlashadi. Bu dunyoqarashning o'zagidir, chunki e'tiqodning o'zi fikrni harakat bilan bog'laydi va g'oyani amaliy faoliyatga aylantiradi.

Hayotiy pozitsiyani shakllantirishda shaxsning tajribasi bilan vositachilik qiladigan ishonch, g'oya, g'oyalar, his-tuyg'ular ishtirok etadi. Idealsiz dunyoqarash bo'lishi mumkin emas; ideal uning timsoliga ishonishni talab qiladi; e'tiqod sevgidan ajralmas, inson o'zi muqaddas va aziz deb bilgan

narsaga ishonadi va umid qiladi. Shuning uchun ham dunyoqarash nafaqat bilim va ong, balki u ideallar, maqsadlar va umidlar dunyosi, orzu qilingan mavjudlikning transsendental olamidir.

Yana bir bor ta'kidlab o'tamizki, dunyoqarash nafaqat dunyoning umumlashtirilgan g'oyasi, balki insonning ijtimoiy o'zini o'zi anglash shakli bo'lib, uning asosiy toifalari "dunyo" va "odam" tushunchalaridir. Bu tushunchalar orqali dunyoqarash sub'ekti o'zining dunyodagi maqsadini anglaydi va hayotiy munosabatlarni shakllantiradi. Dunyoqarash o'z mohiyatiga ko'ra universal va amaliydir, chunki u inson mavjudligining eng muhim muammolarini hal qilishga qaratilgan, inson xatti-harakatining imperativlarini va uning hayotining mazmunini ifodalaydi. Bu dunyoqarashning funksional maqsadidir.

XULOSA

Mif borliqning ma'lum bir tarixiy vaqtga to'g'ri keladigan rivojlanish bosqichi degan xulosaga birinchi bo'lib frantsuz madaniyatshunosi L.Levi-Bryul kelgan bo'lsa-da, u nemis faylasufi F.Shellingning samarali fikriga tayangan. Mif xalq ijodiyoti mahsuli sifatida. Shelling g'oyalarini davom ettirgan holda, asrimizning boshlaridayoq nemis mutafakkiri E. Kassirer dunyoni o'zining rivojlanish qonunlariga muvofiq "ichki tomondan" idrok etishga harakat qildi.

Dunyoqarashning mifologik shakli antropomorfizm, ya'ni tabiiy kuchlarni inson kuchlari bilan birlashtirish, ularni ma'naviyatlashtirish bilan xarakterlanadi. Binobarin, dunyoni narsalar olamiga va antropomorf mavjudotlar olamiga bo'lish faktini anglash afsonaning yemirilishining boshlanishini anglatardi. Tabiat kuchlarining timsoli (ramz) ham mifning kech bosqichi bo'lib, bu ayniqsa qadimgi mifologiyaga xosdir. Mif tarixan o'z-o'zini anglashning amaliyotdan ajralib chiqqan birinchi shaklidir. Bu erda uning antropomorfizmining kelib chiqishi yotadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ergashevna G. L. THE IMPORTANCE AND PLACE OF PHILOSOPHY IN SHAPING THE WORLDVIEW OF MODERN YOUTH //Journal of Social Sciences and Humanities Research Fundamentals. – 2023. – T. 3. – №. 05. – C. 72-74.
2. Ergashevna G. L. MODERN VALEOLOGICAL TEACHINGS AND THEIR SOCIOANTHROPOLOGICAL ESSENCE //The American Journal of Political Science Law and Criminology. – 2023. – T. 5. – №. 04. – C. 106-113.
3. Gadoeva L. E. Ethnomedical Culture And Healthy Lifestyles: A Dialectical Relationship In Genesis //Journal of Positive School Psychology. – 2022. – T. 6. – №. 8. – C. 2875-2884.
4. Gadoeva L. E. PHYSICAL LABOR IS THE BASIS OF A HEALTHY LIFESTYLE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2022. – T. 2. – №. 07. – C. 22-27.
5. Gadoeva L. E. QUALITY OF LIFESTYLE SOCIO-PHILOSOPHICAL CATEGORY //Oriental Journal of Social Sciences. – 2022. – T. 2. – №. 03. – C. 62-66.

6. Gadoeva L. E., Rakhmatullaeva K. STAGES OF FORMATION OF HEALTHY LIFESTYLE AND ETHNO-MEDICAL CULTURE IN UZBEKISTAN: ANALYSIS OF EXPERIENCES //Builders Of The Future. – 2022. – Т. 2. – №. 03. – С. 1-6.

7. Гадоева Л. Э. История развития понятия «здоровый образ жизни» в Узбекистане //Наука, техника и образование. – 2020. – №. 11 (75). – С. 46-49.

8. Гадоева Л. Э. ТАЪЛИМ ВА ТИББИЁТ СОҲАСИДА ЭРИШИЛГАН ЮТУҚЛАРНИНГ ФАЛСАФИЙ МОҲИАТИ //УЧЕНЬИ XXI ВЕКА. – С. 82.

9. Choriyeva M. A. THEORY OF KNOWLEDGE AND RATIONALISM IN THE PHILOSOPHY OF FIRDAVSI //European International Journal of Pedagogics. – 2023. – Т. 3. – №. 06. – С. 104-108.

10. Choriyeva M. A. THEORY OF KNOWLEDGE AND RATIONALISM IN THE PHILOSOPHY OF FIRDAVSI //European International Journal of Pedagogics. – 2023. – Т. 3. – №. 06. – С. 104-108.

11. Choriyeva M. A. THE THEORETICAL ORIGIN OF FIRDAUSI'S PHILOSOPHICAL WORLD VIEWS.(ANALYSIS OF PART 1) //Journal of Social Research in Uzbekistan. – 2022. – Т. 2. – №. 04. – С. 34-39.

12. Choriyeva M. A. The theoretical origin of firdausi's philosophical world views.(analysis of part 3) //Builders Of The Future. – 2022. – Т. 2. – №. 03. – С. 7-12.

13. Karimova L. M. SOCIAL PROCESSES SOCIAL MOBILIKNING MOVEMENT QUALITATIVE STREET //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2023. – Т. 3. – №. 10. – С. 17-23.

14. Karimova L. M. JAMI OF SUFI PHILOSOPHY //Journal of Social Sciences and Humanities Research Fundamentals. – 2023. – Т. 3. – №. 05. – С. 105-108.

15. Karimova L. M. ETHICS IN THE WORKS OF ABDURAHMAN JAMI //The American Journal of Political Science Law and Criminology. – 2023. – Т. 5. – №. 04. – С. 73-76.

16. Karimova L. M. IDEOLOGICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF ABDURAHMAN JAMI'S VIEWS ON THE EDUCATION OF THE YOUNG GENERATION //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2022. – Т. 2. – №. 07. – С. 28-34.

17. Akhmedova Z. A. THE CONTRIBUTION OF AHMAD DONISH TO THE DEVELOPMENT OF EDUCATION IN THE EMIRATE OF BUKHARA //The American Journal of Political Science Law and Criminology. – 2023. – Т. 5. – №. 04. – С. 64-72.

18. Akhmedova Z. A. PHILOSOPHY IN THE WORK OF AKHMAD DONISH //Oriental Journal of History, Politics and Law. – 2022. – Т. 2. – №. 04. – С. 29-35.